Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Zaṿl rimer

Menaḥem
מנחם

Ṿarshe, 1923

דאָס אַכטע קאַפּיטל

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8195

Visual Library

דאָס אַלטע קאַפּיטל

די שרעק, אַז מירקין וועט בײַם טאַטן ערשט
די אַרבעט צונעמען, צי וויַיניקסטנס אין גוטן מוט
פֿאַר אים די מעשה אויסברייען, צי גלאַט אַזוי
צעפּויקן עס אין שטאָט, האָט זיך אַרויסגעוויזן אַ אומזיסטע.
פֿאַרקערט, ער איז געקומען און געחכמהט זיך ווי תמיד,
געפרעגט: וואָס מאַכט איר, זאָוול ? און געקוקט אַזוי
ווי קיינמאָל גאָרנישט. אמת, אַז דאָס ערשטע מאָל
איז נישט געווען באַוואָרעניש, און ער, דער מירקין, קאָן
אַרויסשיסן אַמאָל גאָר אומגעריכט. נאָר ווי עס איז —
דערוויַיל האָט אָפּגעלאָזט די שרעק פֿאַר דער פּרנסה
און מ׳האָט געקאָנט זיך אומקערן צו זיך אַליין, צו יענעם בראָך,
וואָס האָט געשרפֿהט אונטער דעם פֿאַרשטיקטן שרעק.
די וואכן נאָכדעם, ווען ער האָט אַפֿילו שבת נישט געוואַגט
אַרויסשטעקן די נאָז אין דרויסן, האָבן אומגעקערט דעם דראַנג
פֿון יענער נאַכט, וואָס ער איז אָפּגעשלאָפֿן זיצנדיק,
און ס׳האָט די שורה אויפֿן בלאַט פּאַפּיר איר פּלאַץ געקראָגן
מיט אַנדערע אין ליד, וואָס ער האָט אויסגעפּילט.

בלוט און שרעק אויף אַלע וועגן,
לייד און טרערן אומעטום.

נאָר בײַ מיר פֿאַר מײַנע אויגן
רויטע שדים טאַנצן אום.
האָב רחמנות אויף מיר, גאָט!

איך וואָלט װײַנען װי אַ מאַמע
װײַנט בײַם װיג פֿון קראַנקן קינד.
איז מײַן קאָפּ פֿאַרבּרענט פֿון פֿלאַמען
און מײַן האַרץ פֿאַרסמט פֿון זינד.
האָב רחמנות אויף מיר, גאָט!

בעסער וואָלט מײַן בלוט אויסרינען
אײדער טראָגן סם אין בלוט.
כ׳זאָל מײַן טויט אין פֿעלד געפֿינען
וואָלט שוין אויך מײַן בלוט גערוט.
האָב רחמנות אויף מיר, גאָט!

מײַן נשמה איז אין שוואַרצן
און אין פֿינסטער איז מײַן קאָפּ.
מיטן בלוט פֿון מײַנעם האַרצן
וואַש מיר מײַן נשמה אָפּ –
האָב רחמנות אויף מיר, גאָט!

מיט מאַטערניש דאָס אָנגעשריבן, און דערנאָך פֿאַר זיך
געחזרט עס, געזאָגט װי קינדערװײַז קריאת-שמע
פֿאַר שלאָפֿן גײן, און די צעהיצטע זעעניש פֿון יענער,
וואָס בויגט זיך מיטן טיפֿן בוזעם איבערן געלעגער,
געטריבן מיטן זאָגעכץ. האָט עס נישט געהאָלפֿן,
און יענע מיטן שיכּורדיקן בעז-געררוך האָט אײַנגעשטיקט
צוריק זײַן פּנים אין איר לײַב און מיט די װײַטע הענט
זײַן האַלז אַרומגעגליט. האָט אין חלשות אויסגעװעפּט זיך
דאָס קריאת-שמעדיקע זאָגעכץ. מערער נאָך:
אַלײן די װערטער נישט דערלאָזט צום אויבערפֿלאַך פֿון זינען,

זיי זאָלן נישט פאַרשוועכט ווערן פון נאָנטשאַפט צו איר.
דערפאַר ווען זי האָט אָפּגעלאָזט, זענען די ווערטער
צוריקגעקומען שטילע און געפּאַלענע און ס'איז געווען גוט מיט זיי.
אַזוי האָט אין געבראָכענעם געבעט וועגן דערלייזונג
דערפילט זיך בּיסלעכווייז דער תּענוג פון געבעט,
דער תּענוג פון חרטה און רחמנות און געוויין אויף זיך,
און אין דער בּענקשאַפט נאָך דעם תּענוג האָט זיך אויך געבענקט
נאָך דעם, וואָס בּרענגט צו דער חרטה – נאָך דער זינד –
און אין דער בּענקעניש נאָך זינד איז שווער געווען צו וויסן,
וואָס וועגט אַריבּער: דער תּענוג פון דער זינד אַליין
צי מער דער תּענוג פון חרטה. און ווען ס'האָט די זינד
פאַרפעלט אַמאָל צו קומען, האָט ער אין דער רואיקייט
קיין רו שוין נישט געהאַט און זי אַליין גערופן.
ער איז געוואָרן בּלייך. די בּאַקן איינגעצויגן,
די אויגן רויט און שלעפעריק, די ליפּן אָפן,
צום עסן קוים זיך צוגערירט, געאַרבּעט פויל,
אַזוי אַז ס'האָט דער טאַטע אָנגעהויבּן וואָרטשען
און ס'האָט די מאַמע נאָכגעזאָגט, אַזוי ווי פון א תּחינה:
– וואָס ווילסטו? וואָס האָסטו זיך אָנגעזעצט אויף אים?
דער בּחור גייט דאָך איין פון טאָג צו טאָג.

דער אָנהויבּ פון דערלייזונג איז געווען אַ שאָטן פון אַ מת
און נישט קיין ליבּן מת – פון חיה ריוועס מאַן.
אַריינגעפאַלן מיט דער בּשורה איז דאָס ווייבּ אַליין
אין בּייזן יאָמערן: – וואָס זאָגט איר איצטער, מומע?
אַזוי ווי זי האָלט אַלע מאָל פון אַזאַ מאַן אַן אויסוואָרף
קיין בּעסערס נישט דערוואַרט. געוואָלט אַפילו אָנשעלטן,
דערמאַנט זיך און גענומען שטילער קלאָגן:
– ווער ווייס וואו זיין געבּיין וועט היינקומען! בּיים לעבּן
געפוילט אין די אסטראָגן, נאָכן טויט אַפילו
וועט אים קיין כּשרער בּית-עלמין אויך נישט צונעמען.
געוועזן איז דאָס בּיים וואַרעמעס. די מאַמע האָט געוויינט,

דער טאַטע האָט אַ ברום געטאָן דערווייל אויף באַרג,
און ווען ער איז אַריין אין רימעריי, פאַרענדיקט אויטן קול:
— מיינסט וואָס? דאָס בייט שוין ערשט אויף אונזער קאָפּ.
משפחה! זיך דערדינט, אַ קלאָג צו איר!
דער זון האָט נישט געענטפערט. נישט געהערט אַוודאי,
פאַרטאָן מיט זיך אַליין. ווייל באַלד ווי חיה ריווע איז אַריין,
האָט פון דער בשורה עפּעס אָפּגעריסן זיך ביי אים,
נאָר ס'איז געווען בלויז אַ טעמפּער קלאַפּ, און גייענדיק
צוריק פון עסן, האָט ער אָנגעטאַפּט אין זיך,
אַז דאָס, וואָס יענער איז געשטאָרבן, אַרט אים נישט,
און איצט איז ער געשטאַנען און געפּלאָגט אין זיך
דאָס פינסטערע געוויסן, וואָס אים גייט נישט אָן
אַ מענטשנס טויט. ער האָט זיך אומגעקערט צו דעם
ביינאַכט אַליין אין קאַמער, צווינגענדיק אויף זיך
דאָס טראַכטן וועגן מת. און ווען די טענצערקע איז אָנגעקומען
ווי אַלע מאָל, איז ער געפאַלן אויף אַן איינפאַל, האָט דעם מת
אַריינגערופן און געהייסן מיט די טויטע הענט
זי נעמען ביי די אַקסל. יענער איז געשטאַנען
אין ברוינעם קעסטלדיקן אַנצוג, ווי אַמאָל ערב יום כפור,
און אָנגעקוקט אים מיט די שוואַרצע לעבעדיקע אויגן.
האָט זאַול זיך געכאַפּט, אים אָנגעטאָן אין אַ מונדיר
ווי אַלע זעלנער, מיט אַ לאָך אין קאָפּ און אויפן פּנים בלוט,
און ווען די טענצערקע אַ נאַקעטע האָט זיך דערנענטערט,
האָט שוין דער מת געפּאָלגט. זי האָט אַ שפּרונג געטאָן,
פאַררוקט זיך אין אַ ווינקל, איינגעקאָרטשעט, נאָר דער מת
איז. אַלץ אויף איר געגאַנגען. איז שוין זאַולען
געוואָרן אַ רחמנות, האָט ער זי פאַרשטעלט מיט זיך
און אָנגעהויבן גלעטן, ווייך אַזוי און צאַרט,
און מיטאַמאָל — זיין קאָפּ איז ווידער שוין ביי איר,
נאָר אויף זיין אַקסל — פילט ער — לייגט זיך יענעמס האַנט
און וויל אים אָפּרייסן — פון כעס טוט ער אַ בריקע מיטן פוס
און יענער פאַלט. ווערט זאַולען שרעקלעך פון דעם פאַלן:

אַ טויטער שוין - צו וואָס אים בריקען מיט די פיס?
פאַרדעקט ער מיט דער קאָלדרע זיך איבערן קאָפּ
און נאָרעט זיך אין קישן – ביידן נישט צו זען – און ליגט
און וויל נישט עפענען די אויגן.

אויף דער צווייטער נאָכט
האָט מען דעם טויטן נישט געדאַרפט מושטירן מער:
ער האָט זיך שוין אַליין געשפּילט, געריצט מיט זאַוולען
און נאָך מער מיט דער שיקסע. אויף דער דריטער אויך.
נאָר שבת נאָכן עסן איז געקומען חיה ריווע מיטן קינד,
און זאַוולען איז אַ שוידער דורך. וואָס טוט ער דאָ?
ער האָט איר מת, דעם איינציקן, דעם פֿאָטער פֿון איר יתום,
אַרייגעשלעפּט אין אַזאַ אומריינע, געמיינע שפּיל,
און דאָ אויף דער פּאָדלאָגע פּויזעט אום זיין קינד –
וואָס טוט ער? לאָזט ער זיך אַראָפּ צום קינד אויף דער ערד,
נעמט מאַכן קונצן אומגעלומפּערטע און קרימט זיך,
קומט ביילקע אויך אַרונטער -- שפּילן אַלע דריי.
די מוטער קוקט פאַרוואונדערט. ס׳הויבט אָן טונקל ווערן,
זי קלייבט זיך גיין און רופט זיך אָן צו זאַוולען:
– וואָלסט אפשר מיר געהאָלפֿן צוטראָגן דאָס קינד?
זי זאָגט עס מיט אַזאַ צעבראָכן קול. אַודאי גייט ער.
דער טאַטע מאַכט: – מען שטעלט זיך שוין באַלד אַרבעטן.
און חיה ריווע ענטפערט: – ס׳וועט אים לאַנג נישט נעמען.
אין דרויסן קנאַקט דער פראָסט פון גרויסן ווינטער,
ס׳איז גליטשיק, שפּרייזט ער ציטערדיק און אין דעם ציטערן
איז אַ באַפרידיקונג פאַראַן: דאָס קויפט ער אויס אַ זינד,
וואָס ער איז געגן מוטער און דעם קינד באַגאַנגען.
און זאָל ער אויסזען לעכערלעך אַפילו מיט אַ קינד
אין אַ פאַטשיילע אויף דער האַנט! ס׳איז גוט אַזוי.
זי נעמט עס אָבער צו ביי אים, זי וויל נישט צופיל
מטריח זיין דעם שוועסטערקינד. איז גייט ער שווייגנדיק
ביז צו דעם הויז, וואו זי גיט אָפּ דאָס קינד, און וואַרט,

און אַז זי קומט אַרויס און זאָגט: ביסט שוין דערפראָרן וואַרטנדיק?
פאַרענטפערט ער זיך: — ניין, עס מאַכט נישט אויס.
איצט איז שוין חיה ריווע נישט קיין אַם — זי דינט, ווי פריער,
און ס'איז נאָך אַ שטיק וועג צו גיין מיט איר צום „אָרט".
פאַרסאַלן! פרגוווט זי רעדן אַזוי שטיל, הכנעהדיק:
און ער — ער ענטפערט קוים. ס'איז נישט פון בייזקייט, ניין.
ער קאָן נישט אַנדערש. ביי דער ברייטער גאַס באַמערקט ער־
זי טראָגט אַ וואָלן טיכל אויפן קאָפּ. איז אוּרכעט גוט.
אָט זאָל מען זען — ווי זאַוול פירט אַ דינסט איבער דער גאַס,
וואָס טראָגט אַ וואָלן טיכל! ביי דעם גרויסן הויז,
וואו חיה ריווע דינט, צעשיידט מען זיך, ער גייט צוריק
און איז צופרידן: אָט איז ער געגאַנגען, האָט דאָס קינד געטראָגן,
גערעדט מיט איר, וואָס נאָך האָט ער געקאָנט?
ביינאַכט וויל ער נישט מער דעם מת מטריח זיין —
ער וועט שוין אויסקומען אַליין. און אין דער אמתן דערפילט ער,
אַז ס'הויבט זיך אַ מחיצה פונם האַרצן צווישן אים
און איר, דער מכשפה. ס'איז אַ מין רחמנות,
און ווען זי שטייט מיט אירע שטראַלנדיקע אָרעמס, קוקט ער
און ס'גליט צו איר, נאָר אין דער גלוסטונג קאָן ער שוין
אויך רעדן שטיל: — צו וואָס? מען דאַרף עס נישט.
נו, גיי אַוועק! — און זי בלייבט טאַקע שטיין אַ ווייל
און קוקט ווי זיך פאַרטראַכטנדיק פון זיינע רייד,
ביז ער פאַרגעסט דאָס רעדן און ער רופט זי ווידער.

געשעענישן קומען נענטער. ס'איז אַ מיטן טאָג.
דער טאַטע קנעלט אַריין מיט איציקן. אין דרויסן הורושעט.
ס'איז גאָרנישט. עראָפּלאַנען יאָגן זיך, ווי אַלע טאָג,
און קיינער קוקט נישט מער. אין מיטן פאַלט אַ דונערשלאָג,
אַ צווייטער און אַ דריטער. אַ מינוט פון שרעק און פאַרגעפיל,
און קולות אויף דער גאַס און אַ געלאַף און אַ געשריי.
לויפט זאַוול אויך צום פישמאַרק, לויפט מיט אַלעמען,
נאָר ביז ער קומט אַהין, איז שוין געדיכט פון מענטשן,

ער זעט בלויז אַ שטיק דאַך אַראָפּגעריסן און די הוילע סלופּעס
און הערט פון אינווייניק טויט-געשרייען. שטופּט ער זיך,
נאָר ס'קומען אָן סאָלדאַטן, טרייבן, צאַמען אָפּ דעם פּלאַץ,
און באַלד איז דאָ די ווייסע בויד מיט רויטע צלמים,
מען פּאָרעט זיך מיט בעטלעך, צוגענומען, אָפּגעפּאָרן,
און רייטער טרייבן, יאָגן. יאָגט זיך זאַוול אויך
און ס'דאַכט אים, לויפנדיק, ער זעט אין שניי
אַ רויטע זאַך. ערשט אויפדערנאַכט אין שטוב,
ווען ער דערציילט דער מאַמען, וואָס ער האָט געזען,
ווערט קלאָר די זאַך: אַ שטיק וואַטאָווע לייבל אויפן שניי,
נאָר צי ס'איז רויט געווען פון בלוט, צי ס'איז דער שאָף אַזאַ —
דאָס ווייס ער נישט. מען זיצט אַנטשוויגענע אין שרעק,
די טיר און לאָדן צוגעמאַכט און אינווייניק פאַרהאַנגען
מיט שמאַטעס טונקעלע, עס זאָל דאָס ליכט נישט אַרויסשלאָגן —
אַזאַ באַפעל געווען — מען הערט די טויטקייט פון דער שטאָט
און שאַ! ס'איז הייס. דער היוון אָנגעהייצט, און פון דער היץ
און פון דער שטילקייט שלעפערט. קריכט מען אין די בעטן,
מען ליגט און ס'שלאָפט זיך נישט. ווער ווייס, וואָס מאָרגן קומט!
הערט זאַוול, ווי דער טאַטע קרעכצט אין בעט.
דאָס קרעכצט ער אויף זיין מי, וואָס איז פאַרלאָרן,
און אויף דעם מאָרגן, וואָס וועט צונעמען ביי אים
די האָפנונג פון זיינע שווער-פאַרהאָרעוועטע טעג,
און ווייטער — וואָס וועט זיין? דער טאַטע קרעכצט
און זאַוול שטומערהייט נעמט אויך אַ חשבון מאַכן.
אָט האָט ער שוין דעם טויט געזען — אַ רויטע זאַך אין שניי —
און מאָרגן קאָן עס טרעפן אים, ס'איז נאָנט אַזוי,
און ס'ווערט אַ סוף צו זיינע אַלע דרייסיק יאָר.
אַ סוף צו וואָס? עס שטייט נאָך אין די אויערן ד״ר טויט-געשריי,
און דאָ אין צימער דרייען זיך די נאַקעטע מכשפות
און ציען זיך צו אים. און זאָל אַ באָמבע פאַלן איצט
און אים דערהרגענען, וועט ער דאָ ליגן טויט
און אַרום אים, אַ טויטן, וועלן זיך אַרומדרייען

אט די אין זייער בלויזקייט, מיאוס בויגן זיך און וויגן זיך —
און דאָס וועט זיין זיין טויט. דער טויט פון זאַוול רימער,
וואָס האָט געהאַט אַ פידל, האָט געזונגען, האָט געבענקט.
איז דען נישט בעסער, עס זאָל מאָרגן טרעפן אויף אַן אַבֿת,
און אויס! אַ סוף זאָל נעמען!
אָבער מאָרגן פרי,
ווען ס'גנבעט זיך אַרויס אין גאַס די מאַמע און זי קומט צוריק
אַ ווייַנענדיקע אויף די יידענעס, באַקאַנטע פון אַזויפיל יאָר,
וואָס זענען אומגעקומען נעכטן, ברענגט זי נאָך אַ בשורה.
מען האָט ר' חיים לייבן מיט נאָך אַנדערע אין תפיסה איינגעזעצט!
צוליב די באָמבעס נעכטן. איצטער וועט מען זען,
אויב זאַוול וועט דעם כח האָבן זיך אַרויסרייסן בייטאָג
און גיין אין הויז אַהין. ס'איז דאָך זיין היים געוועזן דאָרט,
זיין יום-טובדיקע היים, און זי איז אים געוועזן ווי אַ מאַמע. . .
נו, וועט ער גיין? ווער? ער? ער וואַרט ביז נאַכט
און קריכט אַריין, באַהאַלט זיך ווי אַ מויז אין לאָך און ליגט.
ער דרייט זיך ווי אַ וואָרים — אָבער גיין וועט ער נישט גיין.
נישט היינט, נישט מאָרגן און נישט איבערמאָרגן,
ביז פון דער גאַס דערהערט זיך ווידער אַן אָרקעסטער,
ביז ער דערזעט די פאָלקן פאַראַדירן יום-טובדיק
און הערט פון מענטשן, אַז מ'האָט שוין די איינגעזעצטע
אַרויסגעלאָזט פון תפיסה. איצטער גייט ער שוין.
אין גאַס די מענטשן שפּרייזן אום מיט קעפּ געהויבענע
און אויפגעלויכטע פנימער — אַריבער די געפאַר —
און ער, ווי אַ געטריבענער פון בייטשן, שלעפּט זיך קוים
און גייט אַזוי ביז צו דער ליבער טיר, וואָס איז אַצינד
ווי אַ געגרייטער גרוב פאַר אים. אַ צי געטאָן דעם גלאָק,
און ער איז גרייט צו פאַלן אין דעם גרוב. מען דאַרף נישט!
נישט אַלע זענען דאָך ווי זאַוול! פריידע קומט אַרויס
און אויף איר בלייכן פנים שיינט אַ גליקלעכקייט
און ליזע ציט די הענט און ס'שמייכלט אויך
ר' חיים לייב אַליין. — נו, זאַוול — זאָגט ער — שוין געמיינט:

איך בין אַ פּאַרטיקער? נישקשה. ס'איז נאָך דאָ
אַ גאָט אין הימל! — הייבט די פּייכטע אויגן פריידע,
און נישט קיין וואָרט פון פאָרוואורף זאָוולען, גאָרנישט.
פאַרקערט. זי זאָגט: — נו, איצטער ליזינקע, קאָנסטו דאָך גיין,
נעם זאַוולען אויך, וועט איר צוזאַמען זען
ווי קוקט עס אויס. — און ביידע גייען זיי...

ער קומט אַהיים
און זעענדיק דעם טאַטן אַ צופרידענעם, פאַרשטייט ער נישט,
וואָס איז מיט אים די שמחה. אַרבעט פון דער האַנט אַוועק,
הייבט אָן צו ברומען, ווי דער טאַטע, וואַרפט זיך אום ביינאַכט,
און אַז ער קומט אין ווייסן הויז, הייבט ער אָן רעדן
אַליין און נישט געפרעגט פון קיינעם: — מירקין קומט
און זאָגט: מיר האָבן זיי געגעבן, האַ? זיי וועלן שוין
פאַרזאָגן איצט אַ צענטן נישט צו קריכן מער.
אַזוי זאָגט מירקין — און ער לאַכט, דערציילנדיק.
און אַלע קוקן אָן, וואָס זאַוול לאַכט. ער בלייבט אַליין
מיט פריידען און ער זאָגט: — עס איז געווען מיאוס.
— וואָס מיינט איר דאָס? — פון מיר אַליין מיין איך.
געווען מיאוס נישט צו קומען דאָ, ווען אייער מאַן — — —
— נישט היינט געדאַכט. זאָגט פריידע. — מיאוס געווען,
איך בין נישט ווערט צו קומען דאָ. — זי קוקט אים אָן
אַזוי פאַרוואונדערט, מוטערלעך: — אָט כ'לעבן, הערט שוין אויף.
נישט שיין אַזוי צו רעדן. זיפצט זי אָפּ און זאָגט:
— און בעקאַ ווייס פון גאָרנישט. דאַנקען גאָט דערפאַר!
נו, זאַוול, זייט־זשע נישט קיין קינד. געהערט אַ מעשה גאָר!

די איינציקע, פאַר וועמען ער ווערט נענטער און פאַרשטענדלעכער
אין זיין פאַרביסנקייט — איז חיה ריווע. קוקט זיך צו,
שפּירט נאָך זיין טריט און אַז מען גייט אין גאַס צוזאַמען,
דאָס קינד אויף זייגע הענט — דערלויבט זי זיך:
— וואָס איז דיר, זאַוול? קוקט ער אָן פאַרוואונדערט:
— ס'איז גאָרנישט, איז מיר. — קוקסט מיר אויס אַזוי,

ווי עפּעס איז דער מער מיט דיר. ס׳איז גאָרנישט.
נאָך שאַרפער אָפּגעשניטן: אָט, מער פעלט אים נישט,
נאָר זי זאָל אים נאָך זיין אַ גוטער פריינט! פונדעסטוועגן
איז ער געריררט און טראַכט: אַזאַ מין חיה ריווע!
און זי — זי קומט אַליין אָפּטער. מיטן קינד אַמאָל
אַמאָל אַליין. אין מיטן וואָך אפילו. פאַרעט זיך,
ראַמט אויף אין שטוב, העלפט אָפּקאָכן אַ וועטשערע,
און ווען עס קומט דער ערב־פסח, וואונדערט זיך די מאַמע,
פון וואַנען האָט זי דאָס אַזויפיל צייט. זי זאָגט:
— נישקשה, מ׳עט שוין דאָרטן אויסקומען אָן מיר.
און ברענגט דעם פסח ביסלעכווייז אַ־יין אין שטוב
און ס׳לייכט און שמעקט אַ יעדער ווינקל. יום־טוב קומט זי
און זיצט אַזוי ווי זי האָט גאָר קיין חלק נישט
אין אַלעם דעם, און אַז די מאַמע שטעלט איר כּיבּוד, בעט זי:
— לאַנג לעבן זאָלט איר, מומע! בעסער רוט זיך אָפּ!
וואָס דאַרף מען עס? — זי כאַפּט אַ קוק צום קינד,
וואָס האָט זיך צוגעוויינט צו זאַוולען, קוועלט גאָר אָן
און זאָגט: — אָט זאָלט איר אַזוי לעבן, מומע, טוט אַ קוק.
צו קיינעם וויל ער דאָך נישט גיין, אַ חוץ זאַוולען.
זי זעט דעם טאַטנס פּנים און זיין שטומען קוק,
וואָס מיינט: אַ קלייניקייט! דעם גבּבס ממזרוק.
און מאַכט זיך נישט פאַרשטייענדיק. זי קען דעם אַלטן.
און זאַוול ווידער הערט און ס׳ווילט זיך אים
כאָטש דורך אַ שויב אַרויסשפּרינגען פון הויז, נאָר ניין!
איצט מוז ער בלייבן, דווקא בלייבן דאָ,
זיך צוהערן צו יעדן וואָרט אירן, וואָס ראַצט אין אויער,
און גיין אין גאַס מיט איר און אַלץ וואָס זי פאַרלאַנגט —
און לערנען בלק מיט דעם זאַוולען. ס׳מוז דאָך זיין אַ שיער,
עס מוז דאָך ווען עס איז אַ סוף נעמען. שוין חיה ריווע אויך,
זי אויך אַריינגעשלעפּט! און פיינט זי האָבנדיק.
און ווי אַזוי? אָט גאָרנישט. לאָמיר זאָגן — ערב פסח.
מען וואַשט דעם דיל, און אַז די הונגעריקע מאַנסבילן

באַוויין זיך צום וואַרעמעז, פאַרשטייט זיך, אַז מען דאַרף
אַ קלאַדקע אויסלייגן פאַר זיי פון ברעטלעך אין דער נעץ.
און ווי דען אַנדערש קאָן מען אומגיין אין דער נעץ,
ווי נישט די פּאַליעס פון דעם קלייד פאַרשטעקט אין גאַרטל?
אַודאי, לויפט זי, חיה ריווע, גלייך אַרויס דערנאָך
און מאַכט צורעכט דאָס קלייד און טוט אָן שיך,
נאָר ביים דערלאַנגען עסן זענען אירע אַרבל
פאַרקאַשערט הויך און אירע אָרעמס זענען דינער
און מיט דער מאַטער הויט נאָך שענער פון דער טענצערקעס.
איז וואָס דעריבער? מוז מען זי אַריינשלעפן
אין קרייז פון יענער מכשפה? ניין, ער וועט אים אויסלערנען,
ווי שלעפן מענטשן אין אַ זומפּ, און אויב דו האָסט געטאָן,
באַצאָל! זיי גוט, געדולדיק, נאָכגיביק! אַצינד
איז זי די ערלעכע און דו ביסט דער געמיינער.
דו וואַרט נישט, ביז זי וועט דיך בעטן. זאָג אַליין:
— קום, חיה ריווע, כ׳וועל דיר העלפן צוטראָגן דאָס קינד.
וואָס איז? זי קוקט דיך אָן פאַרוואונדערט און זי שיינט?
זי גלויבט אפשר, אַז דו? — אַזוי? ס׳באַליידיקט דיך?
איז סאַקע רעכט אַזוי — און זאָל זי גיין אַ זיכערע,
און פילן, אַז זי פירט דיך אויפן שטריקל, זאָל זי!
ווייל ס׳קומט איר, ס׳קומט איר, ס׳דאַרף אַזוי צו זיין.

און אַז עס קומט דער יאָמערדיקער טאָג, ווען נישט אַליין
דער טאַטע, נאָר די מאַמע אויך גלאָצט אויס צעשראָקענע
און וויינענדיקע אויגן אויפן קינד מיט חיה־ריווען,
איז זאַול דא דער איינציקער מיט איר. וואו זאָל זי גיין?
מיט וועמען זאָל זי גיין, ווען נישט מיט זיי? זי וויינט:
— איר וועט דאָך מיך נישט לאָזן איצט אַליין איבער דער וועלט,
אַן עלנטע אלמנה. איך וועל אייערס נישט פאַרלאַנגען.
— אַודאי. וואָס איז דאָ צו ריידן? — זאָגט די מאַמע,
פאַרפאַקנדיק דאָס בעטגעוואַנט, און טרערן רינען איר,

נאָר זאַוול קאָן נישט מוחל זײַן דער מאַמעס קוק:
— די מאַמע אויך! ער גייט צו נאָנט צו חיה ריווצן
און זאָגט: — וועסט גיין מיט אונז! און אַז דער טאַטע
וואַרפֿט צו אַ וואָרט: פֿאַרנעם נישט אירע פּעק!
און חיה ריווע קלײַבט זיך עפּעס ענטפֿערן, צעשרײַט ער זיך:
— דו שווײַג! מען וועט שוין טראָגן. ס'איז נישט קיינעמס עסק.
ער טראָגט עס נישט. ווען ס'קומט דער טאַטע מיטן פֿור,
גייט חיה ריוועס פּאַק צוזאַמען מיט די אַנדערע,
און זי, דאָס קינד אַרויפֿגעזעצט, גייט נאָך און האַלט עס צו.
אין טומל און געדראַנג פֿון פֿורן, וועגענער אין דראָשקעס,
פֿון פֿוסגייער מיט פּעק און זעלנער מיט די ביקסן,
וואָס גיבן אַכטונג, שלעפּט זיך טריט בײַ טריט
די אָנגעפּאַקטע פֿור, און נענטער צום וואָקזאַל
אַלץ אָפּטער ווערט מען אײַנגעשטיקט אין דעם געדראַנג,
און צווישן רעדער, פֿערד און פּעקלעך בלײַבט מען שטיין
און ס'שעלטן זיך די גוים מיט בײַטשן ווי אויף אַ יאַריד.
אַ שטאָט אַזאַ — און מ'זאָל זיך אָפּטאָגן אין דרײַ מעת לעת.
יאָ, — אמת, מ'האָט געוואָרנט און ס'איז צײַט געווען
אַ וואָכן דרײַ צו קלײַבן זיך — נאָר ווער האָט עס געגלייבט?
די גבירים האָבן זיך באַצײַטנס טאַקע אויסגעריכט,
נאָר די קבצנים — זאָלן יענע אָנקומען אפֿילו —
וואָס קאָן מען בײַ זיי צונעמען? מען האָט געוואַרט,
און איצט איז עס געקומען.

ס'ווערט שוין טונקל,
ווען מען דערזעט דעם גרויסן שטיינערדיקן הויף,
וואָס ציט זיך ווי אַ פֿעלד פֿאַרן וואָקזאַל, באַלאָדן
מיט פּעק און מענטשן. קוים זיך אָפּגעשטעלט,
די פּעק אַראָפּגעוואָרפֿן, אײַנגעמאָסטיעט זיך אויף דר'ערד,
דערווײַל הויבט אָן דאָס קינד צו וויינען. חיה ריווע בעט:
— גיי, זאַוול, ברענג אַ ביסל הייסע וואַסער!
ער נעמט דעם טשײַניק, וויל שוין גיין און כאַפּט זיך:
ער האָט קיין פּרוטה נישט. ער רופֿט זיך אָן צום טאַטן:

– איך דאַרף אַ ביסל געלט. נאָך בייז פון חיה ריוועץ
צעליאַרעמט זיך דער אַלטער: – און וואָס נאָך וועסטו זיך צוטראַכטן?
דאָס קאָן שוין זאַוול נישט פאַרשווייגן. זיך באַהאַלטן
אַ בייטל אָנגעשטאָפּט מיט הונדערטער אין בוזעם
און זשאַלעוועט אַ ביסל וואַסער פאַר אַ פּיצל קינד.
צעשרייט זיך זאַוול העכער נאָך: וואָס איז, עס קומט מיר נישט?
כ'האָב ווייניק אָנגעאַרבעט זיך ביי דיר? גיב געלט!
די מאַמע שטעלט זיך איין: – וואָס טוט זיך מיט דיר, שלום?
וואָס מאַכסטו לייטיש געלעכטער? גיב אים עפּעס געלט!
דאָ נעמט זיך אויך צום בוזעם חיה ריווע, שלעפּט אַ טיכל
און זאַוול שרייט: – באַהאַלט, מען בעט דיך נישט!
ער גייט אַוועק נאָך וואַסער און די אַלטע שטייט
און טענהט: – ביסט משוגע מיינע שונאים, אָדער וואָס.
דער בחור האָט קיין חיי שעה נישט אָנגעזען פון אַרבעטן,
קיין שטיקל מלבוש אויפן לייב זיך נישט געמאַכט.
– איך האָב דאָך אים געצאָלט... – אוי שלום, שלום,
אָט־דאָ־אָ שטייענדיק, און איין גאָט, דער דערבאַרעמדיקער, ווייס,
וואָס וועט נאָך זיין מיט אונז – אַזוי צו האַנדלען מיט אַ קינד.
וואָלסט בעסער מנחה דאַווענען. – ער ענטפערט נישט,
און זי פּאַקט אויף אַ פּעקל, טיילט די קינדער ברויט
און זאָגט צו חיה ריוועץ: זעץ דיך צו און טו אַ ביס עפּעס,
עס קאָן דאָך איבערגיין דאָס האַרץ אַזוי. – ווען זאַוול קומט,
איז שטיל. דער בחור איציק מיטן שוועסטערל אַוועק
אַרומצוקריכן אין געדרענג. דער טאַטע אויך נישטאָ,
נאָר חיה ריווע מיט דער מאַמען זיצן ביידע, שאָקלען זיך
און ס'פאַלט דער אָוונט צו אַריבער דעם פאַרשטיקטן רויש
פון שטיינערדיקן פעלד מיט מענטשן.

שטערן צינדן זיך,
מען שפּאַרט זיך אָן אויף פּעק, אויף בענק, אויף שעניקעס,
און שטילער ווערט און טונקעלער, נאָר פון וואָקזאַל
די גרויסע לאָמפּן ליכטן, און עס כאַפּט אַ ציטער.

שטייט זײַוול און ער קוקט אויף אַלע טויזנטער,
וואָס ליגן אָנגעוואָרפן דאָ און קיינער ווייסט נישט,
וואוהין ער גייט און וואָס וועט מאָרגן זיין מיט אים,
און ס'דאַכט זיך זאַוולען, אַז פון אַלע טויזנטער
איז ער דער איינציקער. וואָס טראַכט נישט וועגן מאָרגן
און ס'אַרט אים נישט קיין וואו און ווען. פאַרקערט:
פון פלוצימדיקן ריס אין האַרצן און דער פריקרער טווערקייט
פון אַלעמענס געוויין הויבט זיך אָן אַרויסשיילן
די לאַנג־דערוואַרטע אויסלייזונג און ס'ווערט אים לייכט:
מיט איינמאָל אָפּגעריסן אַלץ, וואָס איז געווען,
די נעכט און טעג, דעם וואַרשטאַט און די שטיב,
אַוועקגעוואָרפן הינטער זיך אויף נישט צוריקנעמען,
און דאָס, וואָס מאָרגנדיקער טאָג איז רעטעניש און בלינד,
וועקט גאָר קיין מורא נישט, נאָר אַ דערוואַרטונג און אַ נייניר
און ס'קלאַפּט דאָס האַרץ דערויף. לאָקאמאָטיוון פייפן,
אויף יענער זייט פון פאַרקאַן וועקסלען זיך די באַנען.
און ס קומט דער טאַטע אָן, פאַרטרויענדיק אַ סוד:
קאָן זיין, אַז מאָרגן וועט מען קריגן אַ וואַגאָן.
מען לייגט די קינדער ווי עס איז אַוועק, מען דעקט זיי איין
און טאַטע מאַמע שפּאַרן אָן די קעפּ; די איינציקע איז חיה ריווע,
וואָס לייגט זיך נישט און וואַרט אויף דער מינוט
צו קאָנען זאַוולען עפּעס זאָגן פאַר זיין גוטסקייט... וואָס?..—
ער ענטפערט קוים. די נאַכט איז צוגעפאַלן,
דאָס שטיינערדיקע פעלד ווערט איינגעוויגט אין מורמל,
נאָר ערגעץ וויינט אַ קינד, און ס'פּייפן באַנען,
און וואו עס פאַלט דאָס אויג — אַלץ קופּעס שאָטנס,
אַרויף ביז צו דער בריק, וואָס הענגט איבער די רעלסן,
און אויף דער בריק אַליין, און אויפן וועג אויף יענער זייט פון בריק
דאָרט וואו מען זעט שוין גאָרנישט אין דער פינסטער —
דאָרט ליגן זיי אודאי אויך און האַלטן אין איין אָנקומען
און אַלע ציען זיך אַהער ביז צו די לאָמפּן פון וואָקזאַל,
און ווייטער וואו? עס פייפן באַנען אין דער ווייט אַריין,

און אין דער נאַכט מיט דעם פֿאַרשלינגענדיקן הימל
און כוואַליקן געמורמל פֿון דער פֿינסטער ווילט זיך ווייטער מאָלן,
אַז ווי מען זעט קיין אַ־הויב נישט פֿון זיי אין נאַכט,
איז הינטן דאָרטן אויך קיין סוף נישטאָ. און אַלע דאָ,
וואָס ליגן אָנגעוואָרפֿן, ציען זיך אַזוי פֿון ערגעץ נישט
אין ערגעץ נישט אַריין — מען גייט אַזוי און גאָרנישט.
ווער גייט? ער גייט. ער, זאַוול, און די אַלע דאָ מיט אים,
וואָס זענען אָנגעקומען פֿון דער נאַכט און דאַרפֿן גיין.
ווײַל וואָס? ווײַל גאָרנישט. איז דאָך אַ רחמנות אויף זיי אַלעמען.
וואָס דאַרף מען, אַז מען זאָל זיך שלעפּן אין דער נאַכט
אָן ציל און גלאַט אַזוי? קאָן זיין, מען דאַרף עס נישט
און טאַקע אַ רחמנות, אָבער ס׳איז דאָך גוט, ס׳איז נישט אַזוי
ווי אַלץ און אַלע. גאָר אַ נעם געטאָן זיך און מען גייט.
ס׳איז שרעקיק, אָבער יום־טובדיק און ווייט אַזוי.
קיין שטוב, קיין דאַך, קיין גערטל פֿאַרן פֿענסטער,
נאָר נאַכט און וועג און פּיס. „די נאַכט, מיין גרויסער פֿריינט״.
אַ קינדער־שפּיל געווען. געגאַנגען צווישן ביימער
שפּאַצירן אויף אַ שעה מיט איר, ווי מיט אַ כּלה־מיידל
און איצטער איז ער אירער. גייט אין איר אומענדלעכקייט,
און אַלע גייען דאָ אַזוי. ווער נאָך קאָן אַזוי זאָגן?
אַ שטייגער ווער? זאָל קומען עמיצער פֿון גאָר דער וועלט
און זיך אַוועקשטעלן אינמיטן שטיינערדיקן פֿעלד אָט דאָ
און זאָגן: ער קאָן אויך אין נאַכט אין פֿינסטער גיין.
זיי קאָנען נישט. זיי האָבן הייזער, בעטן, טירן,
זיי מוזן זיצן. אָבער ער קאָן גיין. יאָ, ער און אַלע דאָ.
ווייל זיי זענען די גאָרנישט־האָבנדיקע. זיי זענען די גייער.
און יענע נישט.
ער זעצט זיך אַ דערהויבענער אַוועק
און חיה ריווע פֿון איר פּעקל פּרוּווט אים זאָגן עפּעס,
און ס׳ווערט אים אַ רחמנות אויף דעם מענטשן דא,
וואָס ווייס נעבעך פֿון גאָרנישט און ער זאָגט צו איר:
— דו ווייסט? ס׳איז גוט, וואָס אַלע גייען מיר אַזוי. —

— וואָס מיינסטו? פרעגט זי אַ צעמישטע. — גאָרנישט,
נאָר גלאַט אַזוי. — זי כאַפּט זיך פלינק אויף עפּעס,
וואָס טאָגט איר אויף, און זאָגט: — אודאי איז עס גוט,

ס'נעמט גרויען און עס טרייסלט פון דער קילקייט.
מען הייבט זיך אויף, עס וואַקסט דער טומל,
און פון די קופּעס שאָטנס ווערט אַן אומרואיקע מחנה,
וואָס קריכט און ליאַרעמט, אָבער זאַוול אויך קריכט אום,
טראָגט וואַסער, שלעפּט די פּעק און פּאָרעט זיך
און וואָס די נאַכט האָט אים געגעבן בלייבט.
אַריינגעפּאַקט מיט פּופּציק אַנדערע אין פּי-וואָגן,
וואָס שלאָגט אין נאָז מיט פערדן-מיסט, צעלייגט זיך
אויף פּעק און דיל, און ווען נאָך לאַנגע שעהן וואַרטן
האָט זיך אַ ריר געטאָן די באַן, און ס'האָט דאָס קלאַפּן
פון רעדער זיך דערהערט, — איז אויסגעקומען זאַוולען,
אַז ס'האָט זיך יאָרנלאַנג אין אים געקליבן אַ דערוואַרטונג,
און איצטער, שטייענדיק אַן אָנגעלענטער אָן דעם שטאַנג,
וואָס ביי דעם טויער פון וואגאן, און הערנדיק
דאָס ריטמיש קלאַפּן אונטער זיינע פיס, דערפילט ער,
אַז דאָס איז עס, נאָך וואָס ער האָט די אַלע יאָרן
געבענקט און נישט געוואוסט — און ס'שפּרינגט דאָס האַרץ.
פאַרביי די הונדערטער וואַגאָנען אויף די רעלסן,
פאַרביי דאָס לעצטע וועכטער-הייזל ביי דער שטאָט,
אַ גרינקייט עפנט זיך מיט הייזלעך, גערטנער,
מיט ביימלעך איינצלנע און וועלדלעך שיטערע אין זון —
און זאָל עס הייסן פרייד, וואָס צאַפּלט זיך
אין שכנות דא פון מענער, ווייבער, קינדער איינגעבראָכענע,
פון אומגליק אויף די פּעק און דיל פון פּי-וואָגן?
ניין, ס'איז נישט פרייד, נאָר זעליקייט, וואָס האָט איר קוואַל
געעפנט ביטצאַמאָל און שפּריצט אַרויס ווי פרייד.
ווייל אין דער וואַכקייט פון דעם מידן קאָפּ קלינגט אָפּ דאָס אומגליק
מיט יעדן קול און אויסגעשריי, נאָר אין די אויגן די פאַרשלאָפענע

שיינט זון און גרינע ליכטיקייט, און ביידע ווערן איינס:
דאָס אומגליק און די זון. און ס׳דאַכט, אַז אַלע מאָל,
ווען ס׳האָט זיך בלינדערהייט געבענקט נאָך אָט דעם ווייטן טאָג,
האָט זיך נאָך דעם געבענקט עס זאָל ווייטאָק זיין,
און טראָגן זאָל ער זיך אין ווייטער ליכטיקייט אַריין,
און רעדער זאָלן קלאַפּן, און דאָס איבערפולטע האַרץ
זאָל אין דער גרינלעך-בלויער ווייטעניש אַרויסוויינען
מיט דעם געוויין פון קליינע קינדער אין די אויערן –
אַזוי-אָ דאַרף עס זיין: קליפּ – קלאַפּ – די רעדער – קלאַפּ.
דאָרט ערגעץ הינטער בלויען וואַלד איז דאָ אַ שטעטל
און אין דעם שטעטל איז אַ פעטער דאָ, וואָס האָט אַמאָל
אַ נאַכט ביי זיי געגעכטיקט אין דער היים. נישט אמת!
נישטאָ קיין שטעטל און קיין פעטער נישט, נאָר וואַלד
מיט הויכע סאָסנעס און אַ טונקלקייט אין טיפן גרין,
און לויפנדיקע ביימלעך זענען אַזוי הויך און דין
און וויגן זיך אין זון און גרין. פאַרוואָס זאָל דען אַ מענטש
נישט קאָנען וויינען, אָט אַזוי די טרערן לאָזן גיין?
און אַז דער וואַלד פאַרמיידט און גרויסע בלויע ליכטיקייט
פאַרפלייצט דאָס אויג און דער געוויין בלייבט שטיין פאַרבלענדט,
פראַלט אויף אַ קוואַל פון ווערטער, נישט גערעדטע, אומגעוויינלעכע
און איינס פאַרפלאָנטערט זיך אין קלאַפּן פון די רעדער
און קלאַפּט זיך מיט כּסדר: היילִיק-לִיק, היילִיק-לִיק, היילִיק-לִיק.
ער כאַפּט עס אונטער, זאַוול, ווי אַ נס, ווי אַן אַנטפּלעקונג
פון אָט דער נאַכט און טאָג, וואָס זענען פול מיט וואונדער,
און נאָכזאָגנדיק עס אין טאַקט פון קלאַפּן, פילט ער,
ווי וואונדערלעך עס איז. ווי אַלץ איז אין דעם וואָרט:
פאַרלוירנקייט און בענקשאַפט, שרעק און אויסלייזונג,
און אַומגליק אין דער זוניקער אומענדלעכקייט, און שטאָלץ
פון עלנט, אין דאָס פלאַטערן פון האַרץ, וואָס גיסט זיך איבער
מיט אַלעם דעם – אַ וואָרט, אַליין שוין אַ דערלייזונג,
אַליין – אַ וואונדערלעכע היילונג פאַר אַן אויסגעווייטאָקט האַרץ.
און ס׳קלאַפּן צו די רעדער: היילִיק-לִיק, היילִיק-לִיק, היילִיק-לִיק.